

Radostaw Mędrzycki

doktor habilitowany nauk prawnych, profesor UKSW, Wydział Prawa i Administracji,
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie
ORCID: 0000-0002-9407-4881

Potrzeby człowieka a dostępność. Rola regulacji prawnych w szybko zmieniającym się świecie

Słowa kluczowe: dostępność, niepełnosprawność, prawa człowieka, prawo administracyjne

1. Wprowadzenie

Zgodnie z łacińską paremią *ius sequitur vitam* (prawo podąża za życiem), prawo – w konotacji deskryptywnej – nie jest rzeczywistością statyczną, lecz dynamiczną. Postulatywnie również nie powinno być statyczne. W rozumieniu tej sentencji normatywnie (powinnościowo) prawo musi odpowiadać na zmiany społeczne i gospodarcze poprzez dostosowywanie swej treści do zmieniających się warunków. Chodzi zatem o nieustanną ewolucję prawa inspirowaną, jak pisze Piotr Kroczek, „życiem adresatów prawa, ich aspiracjami, potrzebami, wymaganiami, problemami”¹. Uzupełnienie dogmatyki prawa czynnikami, które odegrały w historycznym procesie powstawania regulacji główne znaczenie, pozwala badać prawo w zasadniczo szerszej i o wiele ciekawszej (bo wpływającej na możliwość odkrycia elementów niedostrzeganych przy klasycznym badaniu prawa) perspektywie². Tę dwudzielną zdawał się dostrzegać jeden z koryfeuszów nauki administracji – Franciszek Longchamps, który pisał w kluczowym dla rozróżnienia „pojęć-przedmiotów” i „pojęć-narzędzi” opracowaniu: „nauki prawne mają przedmiot osobliwie złożony: przedmiot ten, prawo należy zarazem i do sfery działań myślowych, i do rzeczywistości społecznej. Przepis prawa jest zdaniem.

¹ P. Kroczek, *Ius sequitur vitam, czyli o niektórych czynnikach zmian w prawie*, „Studia Socialia Cracoviensia” 2014/2, s. 164.

² P. Chmielnicki, *Metodyka badań nad źródłami powstawania prawa. Część 1. Podstawy*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2012/3, s. 90 i n.; P. Chmielnicki, *Metodyka badań nad źródłami powstawania prawa. Część 2. Uzasadnienie i objaśnienie poszczególnych faz badań*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2014/4, s. 72 i n.; M. Mączyński, P. Płaszowska, *Metody badawcze w nauce administracji a metoda Fontes*, „FONS: Biuletyn Naukowo-Informacyjny Stowarzyszenia Badań nad Źródłami i Funkcjami Prawa Fontes” 2021/1.

Jako zdanie podlega analizie, dedukcji, badaniu zasadności i poszukiwaniu konsekwencji, pozostaje w rozlicznych stosunkach z innymi zdaniami swego gatunku, a przy tym jeszcze zawsze ma być z nimi w zgodzie. Ale to, że jakieś zdanie obowiązuje jako prawo w określonym czasie i środowisku, jest faktem społecznym, który ma swoje przyczyny i skutki, a więc nadaje się do takich badań, które są właściwe dla sfery związków przyczynowych. Poznanie prawa napotyka zatem nie na prostą sytuację: «powinno być tak a tak», ale na bardziej złożoną: «faktem jest, że powinno być tak a tak»³.

Jedną z kategorii, która wywiera przemożny wpływ na ewolucję prawa, rozumianą jako zmiana istniejącego prawa przez jego nowelizacje, jak również tworzenie prawa nowego, są potrzeby człowieka. Podkreśla to wyraźnie Zofia Duniewska, określając kategorię potrzeb człowieka jako podstawową determinantę wyznaczenia regulacji prawa materialnego administracyjnego⁴.

Być może ze względu na tę szybko zmieniającą się rzeczywistość dochodzi do zmiany paradygmatu, w którym to – ogólnie biorąc – rzeczywistość, która była dotychczas kształtowana przez potrzeby człowieka, w coraz większym stopniu zaczyna te potrzeby sama kształtować, oddziaływać na nie.

Z prawniczego punktu widzenia kategoria potrzeb staje się zatem ważnym elementem opisu przedmiotu badań, jak i samych badań. Dwudzielną ta czyni z niej z jednej strony pojęcie-narzędzie, z drugiej pojęcie-przedmiot badań.

W artykule tym chciałbym rozważyć relacje potrzeb człowieka i dostępności. Zainteresowanie dostępnością rośnie w nauce prawa, w tym nauce prawa administracyjnego, i staje się nowym polem badawczym związanym z wykluczeniem społecznym, inkluzją społeczną, potrzebami osób z niepełnosprawnościami. Do tej pory jednak (co przedstawiam w dalszej części tekstu) badano ją przez pryzmat wartości, ewentualnie zasad prawnych będących ich nośnikami. W tekście tym chciałbym sprawdzić, czy kategoria „potrzeb człowieka” jest relewantna do badań nad dostępnością, i zarysować pierwsze ogólne wnioski wynikające z ich ewentualnej relacji.

2. Dostępność – pomiędzy potrzebami człowieka a aksjologią

W materialnym dyskursie o źródłach prawa podstawowym punktem odniesienia są czynniki, które wpływają na powstanie prawa. Co ciekawe, również w prawie administracyjnym wyróżnić można dwa zasadnicze dyskursy w tym zakresie: aksjologiczny i wynikający z potrzeb. Wydaje się, że aksjologia w nauce prawa administracyjnego odniosła w ostatnich

³ F. Longchamps, *Uwagi o używaniu pojęć w naukach prawnych*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Wrocławskiego” 1960, „Prawo” VII, s. 12–13.

⁴ Z. Duniewska, *Zakres regulacji prawa administracyjnego materialnego – wyznaczenie instytucji tego prawa* [w:] *System Prawa Administracyjnego*, t. 7, *Prawo administracyjne materialne*, red. R. Hauser, Z. Niewiadomski, A. Wróbel, Warszawa 2017, s. 153.

latach zdecydowany sukces i w jakimś sensie zdeterminowała dyskurs o normach tej gałęzi prawa⁵.

W literaturze prawniczej istotny punkt odniesienia stanowi również kategoria potrzeb człowieka. Jak się okaże, w wypowiedziach niektórych przedstawicieli nauki prawa nabiera ona rudymentalnego znaczenia dla jego rozwoju, w tym tak istotnej kategorii regulacji normatywnych, jaką są prawa człowieka. Tytułem ukazania złożoności problematyki warto wskazać, że w historii myśli społecznej podejmowano się skatalogowanie tych potrzeb i dokonania ich hierarchizacji, przy jednoczesnym współlistnieniu dwóch perspektyw: subiektywnej i empirycznej, przy czym ta ostatnia bazuje w dużej mierze na badaniach psychologii rozwojowej⁶. W jednej z ciekawszych koncepcji, u podstaw której stanęły założenia empiryczne, wyróżniono „trzy kategorie (grupy) podstawowych potrzeb: potrzeby egzystencjalne, potrzeby bezpieczeństwa, potrzeby społecznego kontaktu. Powyższe potrzeby mają charakter uniwersalny, gdyż posiadają wrodzony charakter – ich powstanie nie jest zależne od procesów socjalizacji jednostki do kulturowych wymogów danego społeczeństwa”⁷. Piotr Kowalski zaproponował budowanie na tych trzech kategoriach potrzeb praw człowieka. Z punktu widzenia dostępności rozumianej czy to technicznie, czy to materialnie (o czym niżej) kluczowe odniesienia należy poczynić do potrzeb bezpieczeństwa i kontaktu społecznego⁸. Autor w założeniach metodycznych oparł się na potrzebach występujących globalnie, to znaczy bez żadnych wpływów kulturowych, dlatego wnioski płynące z badań mają – jak sądzę – o wiele bardziej uniwersalny charakter. Pomińcie wpływów kulturowych pozwala na nadanie uniwersalnego charakteru prawom człowieka, gdyż pomija się budowanie praw na „apriorycznie przyjmowanych i kulturowo relatywnych wartościach”, a bazuje na weryfikowalnych empirycznie uniwersalnych potrzebach⁹. Kategoria potrzeb jest współcześnie również wykorzystywana do katalogowania praw człowieka¹⁰.

Można zatem zastanowić się, czy potrzeby mają również istotne znaczenie dla badań nad dostępnością. W tej perspektywie podstaw dla niej można szukać w stanach braku czegoś. Oczywiście zarówno potrzeba, jak i wartość wiążą się ostatecznie z określoną „cennieścią”. Perspektywa potrzeb pozwala ująć cennieści w sposób bardziej podstawowy, rudymentalny, wręcz naturalistyczny. Perspektywa aksjologiczna opiera się raczej na namyśle, rozumowaniu,

⁵ Zob. *Prawo do dobrej administracji. Materiały ze Zjazdu Katedr Prawa i Postępowania Administracyjnego*, Warszawa–Dębe 23–25 września 2002 r., red. Z. Niewiadomski, Z. Cieślak, Warszawa 2003; *Aksjologia prawa administracyjnego*, t. 1 i 2, red. J. Zimmermann, Warszawa 2016.

⁶ Przykładowo do kategorii tej odwoływali się Karol Marks, Bronisław Malinowski, Abraham Maslow – zob. szerzej P. Kowalski, *Potrzeby ludzkie a prawa człowieka*, Warszawa 1989, s. 43–51, 73.

⁷ P. Kowalski, *Potrzeby ludzkie...*, s. 105.

⁸ P. Kowalski, *Potrzeby ludzkie...*, s. 66–67.

⁹ P. Kowalski, *Potrzeby ludzkie...*, s. 187.

¹⁰ M. Sitek, *Prawa (potrzeby) człowieka w ponowoczesności*, Warszawa 2016, s. 41–43, 90 i n. Autorka osadza interesujące z punktu widzenia dostępności prawa (potrzeby) osób niepełnosprawnych w kategorii podstawowych potrzeb egzystencjalnych człowieka. Należy dodać, że inne prawa, na które oddziałuje dostępność – jak np. edukacja, dostęp do informacji publicznej – określone zostały jako potrzeby samorealizacji czy uznania.

konotuje często z filozofią. Spojrzenie aksjologiczne jest w większym stopniu obciążone kulturowo, częściej prowadzi do potrzeb hierarchizacji.

W literaturze rozwijano wątek aksjologiczny dostępności, ujmując ją z perspektywy godności¹¹ człowieka, wolności, równości, sprawiedliwości i solidarności¹², a także godności człowieka, równości wobec prawa oraz zakazu dyskryminacji¹³. Warto podkreślić, że m.in. perspektywa ta przyprowadziła autorkę tej ostatniej triady do istotnego wniosku co do zaliczenia dostępności jako kategorii „prawa”. Pisze ona: „pod pojęciem dostępności rozumieć należy wywodzoną z godności człowieka oraz równości wobec prawa możliwość pełnego uczestnictwa w życiu społecznym bez jakiegokolwiek dyskryminacji ze względu na posiadane szczególne potrzeby (w tym niepełnosprawność). Dostępność urzeczywistnia zatem wartości prawne, którym prawo winno służyć. (...) Osobom ze szczególnymi potrzebami, w tym z niepełnosprawnościami, pełnia praw jest gwarantowana nie ze względu na coraz bardziej popularną kategorię dostępności, ale dlatego, że prawa te przysługują im niepodzielnie mocą faktu ich człowieczeństwa. (...) Traktując bowiem dostępność analogicznie do płci, rasy, pochodzenia, wieku czy orientacji seksualnej etc. postulować należy o uznanie jej *explicite* za element zakazu dyskryminacji. Zakaz dyskryminacji ze względu na posiadane szczególne potrzeby (w tym niepełnosprawność) będzie skuteczniejszy w swej istocie, aniżeli kreowane – wbrew postanowieniom Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych – prawo do dostępności”¹⁴. To prawda, że ta Konwencja¹⁵ nie kreuje wprost „prawa do dostępności”¹⁶, nazywa zresztą dostępność wprost zasadą ogólną, lecz należy wziąć pod uwagę, że czyni to nie bez przyczyny. Było głębokim zamysłem i dalekowzrocznością jej twórców nie tylko to, aby z dostępności uczynić oręż do walki o realizację wielu praw dla osób z niepełnosprawnościami, ale także to, iż w wielu przypadkach dostępności nie uda się osiągnąć od razu (stan dostępności jest często wynikiem długiej drogi, procesem).

¹¹ J. Czerkawski, A. Szyszka, *Human dignity as a source of the right to accessibility*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2023/10, s. 7 in.

¹² R. Mędrzycki, *Dostępność informacyjno-komunikacyjna w świetle przepisów prawa administracyjnego*, Warszawa 2024, s. 90 i n.

¹³ E. Cała-Wacinkiewicz, *Od konstytucyjn[i]e wywodzonej dostępności w stronę prawa do dostępności*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2023/6.

¹⁴ E. Cała-Wacinkiewicz, *Od konstytucyjn[i]e wywodzonej dostępności...*, s. 172 i 174. Autorka jednak zauważa tendencję do uznawania prawa do dostępności – „Przyjmując jednak za preambułą Konwencji, że niepełnosprawność jest koncepcją ewoluującą, to otwarcie się na rozwój dostępności ocenić należy jako symptomatycznie pozytywną tendencję, być może zmierzającą w kierunku powstania nowego prawa, jeśli uznać to za niezbędne” – tamże, s. 173.

¹⁵ Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzona w Nowym Jorku dnia 13.12.2006 r. (Dz.U. z 2012 r. poz. 1169 ze zm.).

¹⁶ O wywodzeniu z Konwencji prawa do dostępności H. Markiewicz-Hoyda, *Prawna analiza koncepcji dostępności (accessibility)*, „Państwo i Prawo” 2022/3, s. 121 i wcześniej H. Markiewicz, P. Polański, *Dostępność w świetle prawa międzynarodowego. Uwarunkowania rozwoju jednolitego rynku cyfrowego* [w:] *Prawo międzynarodowe. Teoria i praktyka*, red. I. Kraśnicka, Warszawa 2020, s. 330–333; K. Łasak, *Dostępność usług bankowych dla osób niedowidzących i niewidomych. Uwagi na tle opinii komitetu do spraw praw osób niepełnosprawnych w sprawie Szilvia Nyusti i Péter Takács przeciwko Węgrom*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2016/35, s. 265.

Uczynienie z dostępności zasady jest „bezpieczniejsze” niż traktowanie jej w kategoriach prawa. W tym znaczeniu jednak nałożenie wielu obowiązków związanych z dostępnością na podmioty publiczne przechyła sposób jej rozumienia w kierunku „prawa do dostępności”. Przypomnijmy, że dostępności można dochodzić w Polsce na zasadach regulowanych prawem w postępowaniu skargowym, a jej brak – mimo możliwości prawnego i technicznego jej osiągnięcia – może skutkować odpowiedzialnością administracyjną.

Należy jednak zaznaczyć, że istnieje swoisty przechyl w narracji dotyczącej dostępności w kierunku traktowania jej właśnie jako prawo. Hanna Markiewicz-Hoyda wskazuje na kilka argumentów za takim postępowaniem; sama również stoi na stanowisku, że dostępność należy uznać za prawo¹⁷. Faktem jest jednak, że ustalenie prawnego charakteru dostępności nie jest łatwe, ze względu na uznanie jej wprost w Konwencji za zasadę i warunek realizacji innych praw¹⁸, ponieważ tak, w moim przekonaniu, należy odczytywać art. 4 ust. 1 lit. f Konwencji. Instrumentalny względem innych praw człowieka charakter dostępności wynika również z samego art. 9 Konwencji, który rozpoczyna się od wiele mówiącego sformułowania: „Aby umożliwić osobom niepełnosprawnym niezależne życie i pełny udział we wszystkich sferach życia”. Ostatecznie można powiedzieć, że potrzeba kompromisu przy tworzeniu Konwencji zadecydowała o niejednoznacznej treści art. 9 tej umowy, a tym samym o charakterze dostępności¹⁹.

Dostępność nie jest przypisana do określonego zbioru praw. Ciągła zmiana rzeczywistości, a we współczesnym świecie istnieje zdecydowana akceleracja tego procesu, powoduje konieczność poszerzenia perspektywy o nowe kategorie potrzeb, które jakkolwiek mają swoje głębokie źródło w potrzebach uniwersalnych, to mogą być analizowane zupełnie odrębnie i stanowić podstawę do refleksji nad nowymi prawami. W ostatnich latach zaprezentowano chociażby potrzebę istnienia „prawa do energii”²⁰, coraz częściej mówi się o „prawie do Internetu” jako prawie obywatelskim, a w forpoczcie państw je uznających jest Finlandia²¹. Z częścią z nowo powstających praw może korelować dostępność.

3. Kategoria potrzeb związanych z dostępnością

Warto jeszcze raz podkreślić, że dostępność stanowi element niezbędny realizacji wielu praw człowieka. Dostępność „jest przykładem optymalizacji ochrony praw i wolności człowieka, który wzbogacił i uzupełnił standard równości, wzmacniając jego funkcję gwarancyjną – tak potrzebną w XXI w.”²².

¹⁷ H. Markiewicz-Hoyda, *Prawna...*, s. 119–120.

¹⁸ H. Markiewicz-Hoyda, *Prawna...*, s. 120.

¹⁹ Zob. F. Seatzu, Art. 9 [Accessibility] [w:] *The United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities. A Commentary*, red. V.D. Fina, R. Cera, G. Palmisano, Springer 2017, s. 238.

²⁰ M. Szyrski, *Energetyka lokalna. Studium administracyjnoprawne*, Warszawa 2019, s. 293.

²¹ *Finland: Legal Right to Broadband for All Citizens*, <https://www.loc.gov/item/global-legal-monitor/2010-07-06/finland-legal-right-to-broadband-for-all-citizens/> (dostęp: 7.12.2025 r.).

²² H. Markiewicz-Hoyda, *Prawna...*, s. 121.

Sama dostępność jest definiowana normatywnie²³, choć jej definicje tworzą również przedstawiciele doktryny. Z punktu widzenia podmiotów publicznych większe znaczenie ma definicja z ustawy o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami; to w tym akcie sformułowano kluczowe obowiązki sektora publicznego dotyczące wymogów dostępności. Z drugiej strony trudno odmówić prawdziwości tezie, że definicja ta nadaje dostępności charakter prawa, choć sama w sobie ma wyjątkowo techniczny charakter²⁴. Z kolei za przedstawicielami doktryny można powiedzieć, że dostępność to „wywodzona z godności człowieka oraz równości wobec prawa możliwość pełnego uczestnictwa w życiu społecznym bez jakiegokolwiek dyskryminacji ze względu na posiadane potrzeby (w tym niepełnosprawność)”²⁵, albo traktować ją w nawiązaniu do Konwencji jako „właściwość przestrzeni fizycznej i cyfrowej, obejmującej środki transportu, technologię i systemy informacyjno-komunikacyjne, która umożliwia osobom o różnych potrzebach funkcjonalnych samodzielne korzystanie z nich na zasadzie równości z innymi osobami”²⁶.

Przyjęcie zależności funkcjonalnej między możliwością realizacji praw człowieka a dostępnością w przypadku osób potrzebujących (osoby z niepełnosprawnościami czy szerzej – osoby ze szczególnymi potrzebami), uwydatniającą jej służebny względem tych praw charakter, pozwala stwierdzić, że jest ona w niektórych odniesieniach sytuacyjnym warunkiem *sine qua non* realizacji danego prawa. Potrzeba człowieka urzeczywistniona normatywnie w konkretnym prawie pozostaje w stanie zawieszenia, bez możliwości jej realizacji w określonych stanach faktycznych. Niezbędność współistnienia prawa i zdolności (możliwości) jego realizacji stanowi nad wyraz zbieżne elementy funkcjonowania w demokratycznym państwie prawnym kategorii, jaką są prawa człowieka. Zależność między prawem a dostępnością widać poniekąd także w relacji dostępu i dostępności. Dostęp jest raczej kategorią ontologiczną, dostępność wskazuje na możliwość skorzystania przez osobę z niepełnosprawnością z tego, „co jest” (np. kompatybilność, funkcjonalność, postrzegalność, zrozumiałość strony internetowej)²⁷.

Tym samym potrzeby nie tyle determinują dostępność jako odrębną kategorię pojęciową, ile stanowią podstawę praw człowieka, które bez dostępności pozostają sytuacyjnie w „czasowym unieruchomieniu”. Nietrudno w tym miejscu nawet o przykładową kazuistykę: brak dostępności architektonicznej i informacyjno-komunikacyjnej może wydatnie wpłynąć na prawo do minimum egzystencjalnego: prawa do określonego minimum dóbr, prawa do niezbędnych usług socjalnych, w końcu prawa do środowiska naturalnego²⁸. Brak możliwości wyjścia z domu z powodu przeszkód (barier) architektonicznych w skrajnych przypadkach może być przyczyną śmierci jednostki lub pogorszenia jej stanu zdrowia. Brak

²³ Artykuł 2 pkt 2 ustawy z 19.07.2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz.U. z 2024 r. poz. 1411 ze zm.) oraz art. 5 pkt 4 ustawy z 26.04.2024 r. o zapewnianiu spełniania wymagań dostępności niektórych produktów i usług przez podmioty gospodarcze (Dz.U. poz. 731).

²⁴ E. Cała-Wacinkiewicz, *Od konstytucyj[n]e wywodzonej dostępności...*, s. 170 i n.

²⁵ E. Cała-Wacinkiewicz, *Od konstytucyj[n]e wywodzonej dostępności...*, s. 172 i 170–172.

²⁶ H. Markiewicz, P. Polański, *Dostępność...*, s. 327.

²⁷ Zob. art. 5 ust. 2 ustawy z 4.04.2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych (Dz.U. z 2023 r. poz. 1440). Zob. także R. Mędrzycki, *Dostępność...*, s. 21.

²⁸ P. Kowalski, *Potrzeby...*, s. 120.

możliwości usłyszenia komunikatu ostrzegającego lub multisensorycznego wycucia bodźców może zagrażać bezpieczeństwu osoby z niepełnosprawnością w przestrzeni publicznej. Tego typu przykłady można mnożyć.

Dostępność nie jest zatem potrzebą samą w sobie, lecz potrzebą rodzącą się z konieczności realizacji praw (innych potrzeb). Po ustaleniu, że dostępność bywa potencjalnym zabezpieczeniem realizacji praw człowieka, należy podkreślić konieczność istnienia regulacji prawnych warunkujących obowiązki dostępności w jak najszerszej sferze. W regulacjach prawnych ostatnich lat widać pewien istotny zwrot w kierunku poszerzania normowanej prawem sfery dostępności. Z początku regulacja ta obejmowała głównie zabezpieczenie praw osób głuchych²⁹. Zdecydowany rozwój Internetu, a później nowych technologii wymógł objęcie dostępnością korzystanie z narzędzi technologicznych, w tym stron internetowych i aplikacji mobilnych, aby objąć inkluzją następczą³⁰ osoby, które w wyniku rozwoju technologii zostały chwilowo pozostawione na uboczu korzystania z nowoczesnych rozwiązań technologicznych. Technologia ma też swoją drugą stronę. Nie tylko wymaga dostępności, ale także może – na co wskazywano już w artykule – przyczyniać się do jej poszerzenia na obszary dotąd niespotykane.

4. Podsumowanie

Celem badań była próba odpowiedzi na pytanie, czy kategoria „potrzeb człowieka” jest relewantna do badań nad dostępnością, i zarysowania ogólnych wniosków wynikających z ich ewentualnej relacji. Badania potwierdziły stosunki między tymi kategoriami. Potrzeby człowieka stanowią kategorię prymarną względem praw człowieka, a tym samym wykazują związku z kategorią dostępności ujmowaną w artykule jako środek zapewniający realizację tych praw. Niemniej potraktowanie dostępności jako odrębnego prawa również według przyjętych założeń łączy ją z kategorią potrzeb.

Rola regulacji prawnych w zapewnianiu dostępności, a więc i – w przyjętym tu spojrzeniu – realizacji poszczególnych praw, jest bezsprzeczna. W demokratycznym państwie prawnym cała działalność administracji musi opierać się na prawie, przy czym prawo to często ze swoją ogólnością wymaga od administracji wysiłków w zapewnieniu jego realizacji dla jak najszerszej grupy osób. Normatywizacja wymogów dostępności pozwala uczynić kategorię praw realnie dostępną dla jak najszerszej grupy osób.

²⁹ Ustawa z 19.08.2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się (Dz.U. z 2023 r. poz. 20).

³⁰ Posługuję się tu określeniem zaczerpniętym z opracowania M. Małeckiej-Łyszczek, *Aksjologiczne umocowanie inkluzji cyfrowej [w:] Internet. Solidarność cyfrowa. Digital Solidarity*, red. A. Gryszczyńska, G. Szpor, W.R. Wiewiórowski, Warszawa 2024, s. 21.

Abstract

***Human Needs and Accessibility: The Role of Legal Regulations
in a Rapidly Changing World***

**Dr Hab. Radosław Mędrzycki, professor at the Cardinal Stefan Wyszyński University
in Warsaw** – Faculty of Law and Administration, Cardinal Stefan Wyszyński University
in Warsaw

ORCID: 0000-0002-9407-4881

The article examines the relationship between human needs and accessibility. Thus far, accessibility has primarily been analyzed through the lens of values or legal principles that embody them. This study focuses on addressing whether the category of “human needs” is relevant to research on accessibility. The article also outlines conclusions arising from this relationship.

Keywords: *accessibility, disability, human rights, administrative law*

Bibliografia / References

Aksjologia prawa administracyjnego, t. 1 i 2, red. J. Zimmermann, Warszawa 2016

Cała-Wacinkiewicz E., *Od konstytucyjnej w wywodzonej dostępności w stronę prawa do dostępności*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2023/6

Chmielnicki P., *Metodyka badań nad źródłami powstawania prawa. Część 1. Podstawy*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2012/3

Chmielnicki P., *Metodyka badań nad źródłami powstawania prawa. Część 2. Uzasadnienie i objaśnienie poszczególnych faz badań*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2014/4

Czerkawski J., Szyszka A., *Human dignity as a source of the right to accessibility*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2023/10

Duniewska Z., *Zakres regulacji prawa administracyjnego materialnego – wyznaczenie instytucji tego prawa* [w:] *System Prawa Administracyjnego*, t. 7, *Prawo administracyjne materialne*, red. R. Hauser, Z. Niewiadomski, A. Wróbel, Warszawa 2017

Finland: *Legal Right to Broadband for All Citizens*, <https://www.loc.gov/item/global-legal-monitor/2010-07-06/finland-legal-right-to-broadband-for-all-citizens/>

Kowalski P., *Potrzeby ludzkie a prawa człowieka*, Warszawa 1989

Kroczyński P., *Ius sequitur vitam, czyli o niektórych czynnikach zmian w prawie*, „Studia Socialia Cracoviensia” 2014/2

Longchamps F., *Uwagi o używaniu pojęć w naukach prawnych*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Wrocławskiego” 1960, „Prawo” VII Łasak K., *Dostępność usług bankowych dla osób niedowidzących i niewidomych. Uwagi na tle opinii komitetu do spraw praw osób niepełnosprawnych w sprawie Szilvia Nyusti i Péter Takács przeciwko Węgrom*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2016/35

Małeckiej-Lyszczek M., *Aksjologiczne umocowanie inkluzji cyfrowej* [w:] *Internet. Solidarność cyfrowa. Digital Solidarity*, red. A. Gryszczyńska, G. Szpor, W.R. Wiewiórowski, Warszawa 2024

- Markiewicz H., Polański P., *Dostępność w świetle prawa międzynarodowego. Uwarunkowania rozwoju jednolitego rynku cyfrowego* [w:] *Prawo międzynarodowe. Teoria i praktyka*, red. I. Kraśnicka, Warszawa 2020
- Markiewicz-Hoyda H., *Prawna analiza koncepcji dostępności (accessibility)*, „Państwo i Prawo” 2022/3
- Mączyński M., Płaszowska P., *Metody badawcze w nauce administracji a metoda Fontes*, „FONS: Biuletyn Naukowo-Informacyjny Stowarzyszenia Badań nad Źródłami i Funkcjami Prawa Fontes” 2021/1
- Mędrzycki R., *Dostępność informacyjno-komunikacyjna w świetle przepisów prawa administracyjnego*, Warszawa 2024
- Prawo do dobrej administracji. Materiały ze Zjazdu Katedr Prawa i Postępowania Administracyjnego*, Warszawa–Dębe 23–25 września 2002 r., red. Z. Niewiadomski, Z. Cieślak, Warszawa 2003
- Seatzu F., Art. 9 [Accessibility] [w:] *The United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities. A Commentary*, red. V.D. Fina, R. Cera, G. Palmisano, Springer 2017
- Sitek M., *Prawa (potrzeby) człowieka w ponowoczesności*, Warszawa 2016
- Szyrski M., *Energetyka lokalna. Studium administracyjnoprawne*, Warszawa 2019